

לקולא, זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד. ומסופר על לוי שהיה אומר לשמואל: ספק לי פירות ערלה ואני יאכלם (שלא אדע שהם ערלה ודאי, הלכך מותרים הם לי אעפ"י שלגביך הם ודאי ערלה. (רש"י ור"ן). ויש מפרשים שמדובר בפירות ספק, אבל בודאי ערלה אסור לעשות כן. ויש מפרשים שסבר אין ערלה בחו"ל כלל). וכן נהגו רב אויא ורבה בר רב חנן, לספקם זה לזה.

א. הר"ן נוקט, אפילו אם יש 'רוב' לאסור הפירות מדין ערלה, כל שאינו 'ודאי' — מותר, שכך נאמרה ההלכה, ודאה אסור ספיקה מותר. וכמה פוסקים חולקים על כך.
 ב. פירות ערלה המעורבים בפירות התר; לפרש"י והר"ן מותרים בחו"ל בכל אופן, שהרי אין ידיעה ודאית מהו הפרי האסור. אך הפוסקים נקטו להלכה שצריכים לכל דיני 'ביטול ברוב' להתיר, שאין להתיר ודאי ערלה בגלל חסרון ידיעה. וכן פסק הש"ך, שערלת חוצה לארץ צריכה ביטול במאתים להתירה, כדין ערלה בארץ.
 רבי יוחנן הורה לרב יהודה שלא לפרש בדרשותיו הלכה זו שספק ערלה בחו"ל מותר — במקום שמקלים בערלה בחו"ל שלא כדין.

דף לט

עה. איסור כלאי הכרם כיצד? איסור כלאי זרעים כיצד? אלו חילוקי דינים יש ביניהם? ומה ביניהם ובין הרכבת אילן?

כלאי הכרם אסורים בהנאה (פן תקדש המלאה). רבי יאשיה אמר: אינו לוקה משום כלאי הכרם עד שיזרע חטה שעורה וחרצן במפולת יד. (לא תזרע כרמך כלאים — משמע שזריעת הכרם עצמה תהא בכלאים, דהיינו זריעת כלאים במפולת יד. וגם משמע שיהיו שני מינים מלבד הכרם (ערש"י ותוס').

א. נראה שהלכה כרבי יאשיה. (תוס' ושאר ראשונים).
 ב. כתבו התוס' עפ"י הירושלמי: אעפ"י שאינו חייב משום כלאי הכרם אלא בשלשה מינים, חייב משום כלאי זרעים אפילו על שנים, כגון זרע חטה ושעורה. ואם זרע חטה שעורה וחרצן והתרו בו משום 'שדך לא תזרע כלאים' ומשום 'לא תזרע כרמך כלאים' — לוקה שתיים.

ג. יש אומרים שלא אמר רבי יוחנן אלא לענין מלקות, אבל הם נאסרים אפילו בתערובת מין אחד בין הגפנים. (כן דייקו הראשונים מלשון הרמב"ם כלאים ה.ב. וכ"כ בעצמות יוסף (לח). בדעת רש"י והרמב"ם. ומשמע מדבריו שאין איסור אלא בזרע מין אחד במפולת יד עם הגפן, ודלא כמשמעות הראשונים). ויש חולקים (רבנו תם ועוד). והרמב"ן נקט שבשני מינים שמביא לכרם [כגון מעביר עציץ נקוב בכרם ובו חטה ושעורה, והוסיפו מאתים] מודה רבי יאשיה שנאסרו, ולא אמר אלא לענין מלקות כשזרע כלאים. ומין אחד בכרם מותר לזרוע אף מדרבנן (ריטב"א).

ד. אין צריך שהזרעים יהיו בגומא אחת דוקא (כן הוכיח החזון-איש כלאים א,ו מהירושלמי כלאים רפ"ח). ונראה שאינו חייב אלא אם הזרעים סמוכים זה לזה עד ששה טפחים, שיעור הרחקת כלאי זרעים. (כן צידד שם. והביא אפשרות נוספת, לחייב עד ד' אמות ככלאי הכרם, אך כתב שאין משמע כן מהסוגיא בחולין).

ואפשר שאין צורך במפולת יד ממש, אלא גם כשזרע בזה אחר זה, כל שלא הושרש הראשון עד שהגיע השני — חייב. (כן צדד החזו"א שם).

וכן נראה שצריך שאדם אחד יעשה הכל, אבל אם אחד זרע חרצן ושעורה ואחד חטה — פטורים. ואפשר שאינו חייב אלא כאשר דעתו בשעת זריעה ראשונה לגמור שלשתן. (כן נטה החזו"א שם).

כלאי הכרם אסורים בכל מקום, אם מדאורייתא אם מדברי סופרים. ויש דעה המתירה, כמבואר לעיל.

כלאי זרעים היינו זריעת שני מינים שונים (שאינם אילנות. רמב"ם כלאים א,ו) בתערובת. ואינם אסורים באכילה ובהנאה אף בארץ ישראל (כלאים ח). ובחו"ל סברו כמה מהחכמים שמותר לכתחילה, וכנ"ל.

הרכבת אילן בשאינו מינו (באילן אחר. ויש אומרים אף בירק. וכן המרכיב ירק באילן. ע' סוטה מג) אסורה בכל מקום מדין תורה, ולוקים עליה. (ואין האילן נאסר באכילה ובהנאה. (רמב"ם כלאים א,ז ועוד).

דפים לט — מ

עו. א. האם מקבל אדם תגמול מעשיו בעולם הזה?

ב. האם מקבל אדם שכר ועונש על המחשבה כמעשה? ישב אדם ולא עבר עבירה, האם יש לו שכר על כך?

א. שנינו במשנתנו: כל העושה מצוה אחת מטיבים לו ומאריכים לו ימיו (בעולם הזה) ונוחל את הארץ (— חיי העולם הבא). ופירש רב יהודה 'מצוה אחת' — יתירה על זכויותיו, שהיא מכרעת את הכף מול עוונותיו. ויש מצוות שהן מכריעות אפילו זכויותיו ועוונותיו שוים — זהו ששנינו אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא; כבוד אב ואם וגמילות חסדים והכנסת אורחים והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם. מצוות אלו נאמר בהן טובה ואורך חיים, ויש בהן גם הנאה לבריות. [אבל היו עוונותיו מרובים על זכויותיו — אין המצוות הללו מכריעות].

א. שיקול זה אינו אלא בדעתו של א-ל דעות, והוא היודע היאך עורכים הזכיות כנגד העונות. (רמב"ם תשובה ג,ב).

ב. כשם שמצוות שבין אדם לחברו, יש להן פירות בעולם הזה [כי הואיל והביא תועלת לבריות ונהג עמהם בטובה, ימצא טוב גם בעולם הזה. עפ"י פירוש המשנה להרמב"ם — ריש סוטה], כך גם עבירות שבין אדם לחברו, מלבד העונש לעולם הבא יענש גם בעולם הזה, בעבור כי עשה לרעהו רעה (עפ"י סידורו של שבת ח"א שורש ו ענף ב,ב).

רבי יעקב אומר: שכר מצוה בעולם הזה — אֵין, ואין לך מצוה הכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחית המתים תלויה בה, כגון כיבוד אב ואם ושילוח הקן שהבטיחה בהן תורה אריכות ימים וטובה, והכוונה לעולם שכולו טוב, לעולם שכולו ארוך. (לאביי, לפרש"י — אף משנתנו סוברת כרבי יעקב, ומטיבין לו' כלומר מתקיימים לו יום טוב לעולם הבא, על ידי פריעת עונשיו בעולם הזה. ואולם משנת 'אלו דברים' חולקת על רבי יעקב). ואמרו שאילמלי דרש 'אחר' הכתוב הזה כרבי יעקב בן בתו — לא היה חוטא.

גם לפי תנא דמתניתין, יש ימים שרע לו בעולם הזה, לצדיק שזכויותיו מרובים מעוונותיו — כדי למרק עוונותיו. ובאותו יום דומה (לו. עתוס') כמי ששרף כל התורה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת.

ואולם רוב ימיו של צדיק שרוי בטובה כשזכויותיו מרובים על עונותיו. ולהפך — ברשע שרבו עונותיו על זכויותיו, רוב ימיו שרוי ברעה, ופעמים שעושים לו יום טוב כדי לקבל שכר מצוותיו בעולם הזה. (כן פירש אב"י משנתנו — לפירוש רבנו תם ועוד).

המאירי העלה 'להשלים' בין שתי הדעות; 'עיקר הענין ופנת הדת להשלים ביניהם, לומר שאף בעולם הזה יש שכר אלא שהוא מתערב לקצת סיבות, ונמצא עיקרו צפון לעולם הבא'.

ב. מחשבה טובה — הקב"ה מצרפה למעשה (ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו — אמר רב אסי: אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה).

מחשבה רעה — אין הקב"ה מצרפה למעשה (און אם ראיתי בלבי — לא ישמע ה'), מלבד המהרהר בעבודת כוכבים (... איש איש מבית ישראל אשר יעלה את גלוליו אל לבו... למען תפוש את בית ישראל בלבם אשר נזרו מעלי בגלוליהם כלם). ואף בשאר עבירות, מחשבה רעה שעושה פרי (שקיים מחשבתו ועשה. רש"י), הקב"ה מצרפה למעשה (הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי מחשבותם). ולדברי עולא, העובר ושונה בעבירה, מעתה כשמהרהר לעשות — מצטרפת מחשבתו למעשה ונענש אפילו לא עשאה.

א. כתב המאירי: אף על פי שמחשבה רעה אין נענש עליה כאילו עשה מעשה, אך נענש עליה מאחר שהוא מכוין בהרהורו לכוונת עשיית העבירה ולא נמנע מעשייתה מצד כבישת יצרו אלא מפני שלא נודמן לו לעשות.

ב. אצל עכו"ם הדברים הפוכים; מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, כדרך שנענש עשו על מחשבתו הרעה שחשב על יעקב, ככתוב בעובדיה. ומחשבה טובה שלהם אין הקב"ה מצרפה למעשה, כפי הנראה ממקראות שבדניאל גבי דריוש. (ירושלמי, מובא בתוס').

ישב אדם ולא עבר עבירה, נותנים לו שכר כעושה מצוה. ופירש רבא, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה, וכפי המעשים שארעו בגדולי החכמים שעמדו בנסיון של עבירה הבאה לידם. וכשלא באה עבירה לידו, אעפ"י שאין נותנים לו שכר כעושה מצוה, ודאי נותנים לו שכר, ואפילו דברים שנפשו של אדם אינה מתאוה להם, יש עליהם קיבול שכר, כמו שאמרו (במכות) לענין אכילת דם. (עפ"י שיטה ל"ג למי).

דף מ

עז. א. אלו חומרות מיוחדות ישנן בחילול השם על פני שאר עבירות?

ב. אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו — מה יעשה?

ג. כיצד נידון האדם והעולם על זכויות ועבירות?

ד. תלמוד ומעשה — מה גדול יותר? מה דינו של מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ?

א-ב. אין מקיפין בחילול השם, אחד שוגג ואחד מזיד. ופירש מר זוטרא: שאין עושים כחנווני (אלא נפרעים מיד). מר בריה דרבינא אמר: לומר שאם היתה שקולה (הכף, שיש לו מחצה זכויות מחצה עונות) — מכרעת.